

tedd magadévá, amíg nem késő. Ne zsugorgasd a te féltve őrzött aranyaidat, mert azok téged meg nem menthetnek. A féltékenység és gyűlölet üszkét se hordozd tovább kebeledben; mert annak emésztő lángja elsősorban téged sebez meg, s vajmi nehéz az ilyen sebnek gyógyulása!... Itt csak egy orvos segíthet: a Békesség fejedelme, aki szeretetben élt és munkálkodott és irántunk való testvéri szeretetből hozta meg a maga világraszóló áldozatát az egész emberiségért, engedelmeskedve a közös mennyei édes Atya szent akaratának.

Akik tehát részesei óhajtunk lenni ennek az üdv-ígéretnek, amely gyermek- és ifjúkorunk álmait megaranyozta, igyekezzünk ezekben a Krisztusváró napokban bekapcsolódni eleven áramába egy magasabbrendű életnek. Annak a magasabbrendű életnek, amely tud bővölködni és tud szűkölködni, s a maga apostoli egyszerűségével és tisztaságával egyedül válthat meg sokrendbeli próbáink és kísértéseink között s egyedül boldogíthatja a megértés útját kereső népeket és nemzeteket.

Testvéreim! — Ezek szerint legyen végre ez a ránk derülő szent Karácsony a megújított Élet, a több, jobb, szebb és igazabb élet glóriás ünnepe az angyali szózat védelme alatt: „Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek, e földön békesség, és az emberekhez jóakarát...” Amen.

Jamboree.

„Emlékezzél meg a te Teremtődről a te ifjúságodnak idejében.” ...

Pred. XII. 3.

Kedves Testvéreim! A 345. sz. János Zsigmond cserkészcsapat az első és utolsó *unitárius király* szellemi védelme alatt éli át ezeket a történelmi pillanatokot, amikor az Isten házából vonulunk ki a gödöllői nagytáborba részünkre kijelölt sátrak alá. Érezzük, hogy rajtunk van a világ szeme. Tudatára ébredünk a szent kötelességnek, hogy messze földről egybegyülekező különböző nemzetek fiait, még ha ezer idegenek volnának is, úgy kell fogadnunk, mint édes testvéreket; az első perctől fogva éreztetnünk kell velök, hogy ide — haza jöttek. Az elhagyott édes otthon képe, melyet szívükben elhoztak magukkal, legyen itt megszentelt valóság az ő számukra. S vigyék el viszont ők is mindabban, amit látni-hallani és tapasztalni fognak az ifjú lélek benső sugallataiban és külső megnyilatkozásaiban az ezeréves magyar Haza oltári szent képét, amely az idők viharaiban soha el nem homályosul.

Nagy kitüntetés ez a mi szegény országunkra, hogy egy világjamboree tagjai adnak itt egymásnak szent találkozót, ahol nemes versenyre kelnek a küzdő felek; a béke fegyvereit forgatják. Itt nincs ellenség. Itt mindenki jóbarát. Itt mindenki testvér. Egy örökkévaló, kö-

zős mennyei édes Atyának édes gyermeke, aki megérti a beszédet, az örök törvényt, amelyre az első Testvér, a nagy tanítómester tanított bennünket: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat...” A modern hadak útján minden cserkész tábor egy-egy órállomás, amelynek táborfüzeinél ez az igaz világosság fénylik és bűvkörébe von mindeneket. Felhangzik a jelszó, megcsendül a zsoltár s még a nemesen szórakoztató dolgok is mind csak egy célt szolgálnak. Ugyanazt a fenséges célt, amelynek korábban evangélium, tízparancsolat, kijelentés, „Hiszekegy” volt a neve, s amelyek mind közelebb és közelebb akarták vinni az embert az ő Istenéhez és közelebb és mind közelebb az embert az ő embertársához.

Az eszme nem új. Hiszen tudjuk, hogy megvoltak a maga úttörői már a szent hajdankorban is. A különböző vallásrendszerek Bibliái, ezeknek ihletett írói és magyarázói, hitvallói és mátyrjai tanuskodnak mellette. A kultúr világ szégyenfoltja lenne, hogyha oly sok dicső kezdet után itt is csalódnunk kellene. De nem. Ez lehetetlen. Hiszen ezer és ezer ifjú szív és lélek szerte a világon tett rá szent fogadalmat. Erre figyelmeztet Titeket a zászló is, amelyet Isten kegyelméből nemrégiben megáldottunk. S amit az ifjúság a maga ideális hevületében, kitartással párosult szent szándékában magáévá tett, maga elé életcél gyanánt kitűzött, azt meg is fogja valósítani. Lehet-e a vezetőknek nemesebb öröme és nagyobb elégtétele, mintha nap-nap után látni fogják, hogy miként nő fel körülöttük az ifjú nemzedék isteni félelemben, erkölcsi tisztaságban, hűségben és kötelességteljesítésben és az önfeláldozásnak ama szent-

ségében, amellyel Isten után napjainkban is bőséges alkalmunk van találkozni.

Bizonyára a Jézus Krisztusnak jó vitézei ezek, akik önként engednek a Prédikátor intelmének: „Ifjú, emlékezz meg a te Teremtődről a te ifjúságodnak idejében...” *Most emlékezzél meg a Teremtőről, amíg ifjú vagy; amíg esetleg azt hihetnéd, hogy minden érted van, hogy körülötted forog a világ. Érted az édes Apa gondja, az édes Anya szeretete, a testvér barátsága, a jó barát hűsége, a szerelmes imádsága, a tavasz virágai, a nyár gyümölcsei, az idejében mondott jó hír, az álmaidban felrajzó képek, amelyek aranyhegyeket ígérnek, — a váratlan akadályok, amelyeket jótékony kéz hárít el útból — mind érted, csak érted! Mindezeket elfogadhatod — fogadd is el — *ajándék* gyanánt; de tudd meg, tanuld meg, amíg nem késő, hogy kinek köszönheted mindezeket. Annak az égi Atyának, annak az örök Teremtőnek, aki a te sártestedbe is oda lehelte a maga lelkét s felruházott engem is, téged is olyan testi és erkölcsi tulajdonokkal, amelyeknek birtokában szép és dicső ez a mulandó földi lét, s méltó koronája ennek az a halhatatlan birodalom, az a végtelen és soha meg nem szűnő Élet, amelynek hármaskis tükre itt alant — a hit, a remény és a szeretet.*

Ez az isteni szikra közös szent munkára és áldozatra szólít minket most is, kedves cserkésztestvéreim! Ebben a templomban és abban a táborban, ahová menendők vagytok, legyetek hívek ahhoz a tiszta sugárhoz, ahhoz az égi világossághoz, amelyet magatokban, testetekben és lelketekben hordoztok. Tisztább és erősebb léssen így a test a napi munka pontos elvégzé-

sére, ha felhangzik „*Légy résen!*“ és tüzezebb és áttetszőbb a lélek a nemes emberbaráti miszsió sokágú problémáinak megoldására, ha „*jó munkát*“ akarsz végezni. Mert hiszen nekem és neked és mindannyiunknak, kedves cserkész-testvéreim, nemcsak a magunk javát és előmenetelét kell néznünk. Mi másokért is felelősek vagyunk. „*Mindenki egyért és egy mindenkiért...*“ egy olyan üdvös társadalmi jelszó, amely egykor és pedig pályám kezdetén az én ifjúi lelkemet is magával ragadta, mai napiglan munkál bennem s ha jól imádkozom, Isten kegyelméből talán el fog kíséreni éltém alkonyáig.

Jó lelkiismerettel tehát Nektek se ajánlhatok egyebet, minthogy emlékezzetek meg minden napon, későn, korán járva-kelve, alva, ébren, a szorgos munka közben és az áldott pihe-nés óráiban áhitattal arról a Teremtőről, aki atyai szent örömmel és megnyugvással legelteti örökös szemét rajtatok, ha hiven és igazán jártok el minden megbízatástokban. Ő előtte nincsen különbség kicsiny és nagy feladat között. Egyformán nagy és szent a kötelesség, ha valakinek egy pohár hideg vizet nyújtok, vagy ha egy égő ház oltásában segédkezem. És a hősiességnek milyen magaslataira emelkedhetik az ifjú, aki Istenben bízó lélekkel mindig Reá gondolva, Istenről még akaratlanul is meg nem feledkezve, teszi a Jót, azért, mert jó, szereti a Szépet, azért, mert gyönyörködtet; és mondja minden körülmények között az Igazat, mert számára más választás nincsen. Isten ott van a jóban, amit cselekedtél. Isten ott van a szépben, ami lelkedet a maga bájával bera-gyogta. Isten ott van az igazban, amiről szóban vagy cselekedetben bizonytságot tettél. Amikor

Krisztus Urunk a földön járt, Ő is így cselekedett. Hogyha az Ő nyomdokain haladsz, soha ebben a földi vándorútban eltévedni nem fogsz, kitűzött célodat eléred; Vele együtt gyönyörködhetsz a mennyei Atyának áldott orcájában s ebbe a tiszta tükörbe már itt e földön be-be-pillantva, láthatod, hogy neked, mint Isten gyermekének, milyennek kell lenned. Engedelmesnek a szülővel, az ő földi helytartójával szemben; ezzel hálálva meg a sok gondot, vigasztalást és jó tanácsot, amit áldozatos szeretettel tereád fordítottak. Készen arra, hogy amikor az életsors úgy hozza magával, te is viszont fizethess valamit abból a nagy erkölcsi tőkéből, amivel nekiek tartozol. El ne feledd soha az édes Otthont, ahonnan költöző madár módjára kiszállasz: akármilyen egyszerű, vagy szegényes volt is az, a hiányokat gazdagon pótolta számodra a szülői szeretet melege. És amikor majd az isteni Gondviselés megengedi, hogy te is családot alapíthass, annak tisztos hagyományait, a jámborságot, és a hűséget, a munkát és a becsület szentségét, az Anyaszentegyház és a Haza olthatatlan szeretetét plántáljátok át nemzedékről-nemzedékre; mert ezekben és ezek által épültök és szépültök ti magatok is s leszen éltetek a kísérteties árnyékok tovatűnő játéka helyett, jól elrendezett lelki békének, tiszta öntudatnak, áldozatos hitnek és gyümölcsöző munkának értékes foglalata, amelyben kedve telik az egek Urának, erős Istenének is.

Rajtunk van az ő szeme ebben a pillanatban is, amikor minden nemes eszme és minden fenkölt gondolat, amely szívünket szent örömmel tölti bé, arra szolgál, hogy öregbítse e földön az ő dicsőségét s közelebb vigyen bennün-

ket Öhozzá, a békesség, az igazság és a szeretet Istenéhez. Őt szolgálni, előtte meghajolni, szent igéjéből lelki táplálékot meríteni, rajta csüngenő véghetetlen odaadással, önmagunk átengedésével, hogy tegyen velünk, amit akar: ebben áll az igazi boldogság. Ezt a drága kincsét tegyük magunkévá, kedves Testvéreim, s mutassuk meg az élet szomorú viszontagságai, nehéz próbái között is, hogy mi arra érdemek vagyunk.

Táborhelyeteket a gödöllői nagy Gyülekezetben galambbúgos székely kapu fogja díszíteni. Úgy lépjétek át annak küszöbét, mintha templomba mennétek. Ez a hangulat juttassa eszetekbe, hogy ti nem csupán magatokért vagytok ott, hanem az egész Unitárius Egyházat képviselitek. Amikor este-reggel imádkoztok, forduljatok Kelet felé, ahonnan rajongó testvérlelkek üzenete száll felétek, megostromolva a magas Egeket s e világnak élő lelkiismeretét. Gondoljatok *Petőfi* Sándorra, a lánglelkű költőre, akinek jeltelen sírja — 84 év fordulóján — a segesvári csatatéren *friss virágot* kér tőletek. Friss virágot e hon fiaitól és leányaitól, kiknek érzéseit oly híven tolmácsolta s kész volt éretők, egy szebb magyar jövőért, vérét is ontani. Kössetek koszorút vadvirágokból és cserfa-levelekből s illesszétek oda a tábor kapujába, hogy mindenki lássa. Ha más nem is tudná, ti tudni fogjátok, hogy mit jelent: multnak és jövőnek szent reményben való egybefonódását, szomorú jelenben a hazaszeretet fenséges diadalát. Ez a szeretet nem ismer korlátokat, a földiség csörgő bilincsei egy kis gyermek érintésére *lehullanak* róla. Akik ennek a szeretetnek jegyében járnak, nem haladhatnak külön úton.

Együtt és egyért lelkesednek. Együtt és egyért szenvednek. Együtt és egyért dolgoznak, szabályos ütemben, zavartalan harmóniában, mint az azur-flotta, mely *Petőfi* képzeletével és *Jókai* színpompájával *új világot* teremt a mi számunkra. Halljátok, mint keringenek a levegőben s azt meghódítva, milyen nyugodtan és fenségesen szállanak alá ismét egyenként a boldog kikötőbe. Testvéreim, ez az óriási munkateljesítmény, ez az igazi világrekord nem csupán technika, nemcsak vasfegyelem és erkölcsi fölény, hanem egyúttal prófécia is — a jövőre nézve.

Az óceánok nem választanak el, hanem egybekapcsolnak világrészeket. A határok nem különítenek el, hanem egybeforrasztanak megértő és az igazság erejében bízó szomszéd-népeket. A tábor-vonalak és a mögöttük nyüzsgő eleven ifjú élet, az egyetemes emberi ideál szolgálatában, legyen ilyen a ti számotokra a következő két hét folyamán, amelynek eseményei diadalmenetben vonuljanak be a magyar történelembe... *Jó munkát!* — Amen.

Új Tudomány.

„Viszontag új tudományt írok néktek, mely igaz mind ő reá a Krisztusra nézve, mind ti-reátok nézve; mert a setétség elmúlt, és amaz igaz világosság immár fénylik.“

János ap. lev. II. 8.

Kedves Atyámfiak az Úrban! Ti, akik Isten jóvoltából itt vagytok a Gyülekezetben és Ti, akik a nagy szétszórtságban úgy vágyakoztok egy baráti kézszorításra, és Ti, akik a népek tengerében távol szigeteken lakotok — sok százan és százezeren, egy nagy testvér-családnak tagjai — adjunk hálát mindnyájan az Atya Úr Istennek, hogy ismét elhozta mihozzánk a bethlehemi harangok zúgása mellett a kedves Karácsonyt, amely gyermek-émlékeink között oly sok áhítatos érzéssel, annyi megszentelt örömmel tölti el még ma is a mi sokképpen megpróbált, szenvedő emberi kebelünket.

Az égi Atyának gondja van reá, hogy nagyobb terhet ne rójjon mireánk, mint amit Benne bízó lélekkel elhordozhatunk. A mi nemzedékünk pedig ugyancsak kereszthordozó nemzedék. Reánk nehezedik nemcsak a mának mindennapi szorgalmatossága, a „mit együnk“, a „mit igyunk“, a „mivel ruházkodjunk“; hanem

a holnapnak gyötrő gondja és aggodalma is, amikor nem magunkra, hanem azokra gondolunk, akiket az Isten nekünk adott s akiket az „örök Gyermekek“ védőszárnyai alatt igyekeztünk az Anyaszentegyház és az egységes magyar nemzeti társadalom javára fölnevelni. Apró gondok, sötét aggodalmak, a pusztá existenciának féltő gondjai; de nem lehet számításon kívül hagynunk ezeket sem, ha komolyan mérlegeljük a sorsot, amelynek ebben az egész világra kiterjedő gazdasági válságban — akarva-akaratlan — osztályrészesei vagyunk.

Hát még a sok titkos bűn és a lelki bánat az elmulasztott jó alkalmatosságok miatt, amikor igazán azok lehettünk volna, akiknek a jó és tökéletes Isten szánt bennünket a maga teremtő gondolatában; a szeretetlenség, amellyel hidegen fogadtuk, vagy éppen félreismerve visszautasítottuk a nekünk felajánlott baráti érzéseket; az ártó szándék és az irigység, amellyel ott, ahol mi magunk nem tudtunk boldogulni, útját szegtük a mások boldogulásának s még a viszonylagos erkölcsi sikernek is vámszedői lettünk; a közöny és nemtörődömség, amellyel elhaladunk egy bilincsekbe vert nemzet vérző sebei mellett, pedig módunkban állana, ha egyebet nem is, legalább egy olajágot lengetve feléje, imádkozni vele együtt a szabadulásért, amely nem késhetik soká; hitünk lagymatag volta, mely nem tud a csodák magaslatára emelkedni s a Tábor-hegyén való szárnyalás helyett megelégszik a völgyek és holt tengerek fojtó gőzkörében való bandukolással akkor, amikor itt kinek-kinek a maga körében és a lelkében adott mérték szerint egy-egy kis Megváltónak kellene lennie.

A mi nemzedékünk hát eszerint igazán keresztthordozó nemzedék. Külső kereszttek, belső nyomorúságok terhelnek mindannyiunkat, kedves Testvéreim! S nem is hiszem, hogy ezeknek nyomasztó súlya elvétessék rólunk addig, amíg gyökeresen meg nem változunk, meg nem reformáljuk saját magunkat, magunkévá téve azt az új tudományt, amelyet János apostol említ a felolvasott szent igében.

János apostol szelid bölcselete, istenfélelme és emberszeretete meg van örökítve a negyedik Evangéliumban, ebben a közönséges levélben és a Mennyei jelenések könyvében. Az első keresztény századdal született és azzal hunyt el, végrendeletében szent örökség gyanánt hagyva a keresztény utókor számára ismert jelmondatát: „*Fiacskáim, szeressétek egymást.*“ Ő az, aki az Úr keblén pihent; ő az, akit legjobban bántott az árulás; ő az, aki Jézus anyját végtelen fájdalomában szerető fiúi gondoskodással vette körül, fia helyett fia lett s pathmosi magányában olyan csodálatos víziók rajzoltak fel átszellemült képzeletében, hogy azokhoz mérten az akkori világ események — császárok győzelme, népek pusztulása még Parthenon fenséges szoborcsoportja is — valóban eltörpülnek.

Nincs hát nagyobb hatalom földön-égen, mint a lélek, amely magába fogadja az új tudományt, amit az apostol hirdet. Hirdeti későnkorán. Hirdeti élőlőszóval. Hirdeti szárnyas betűkben és hirdeti a benső meggyőződés hangján azokban a nap-nap után gyakorolt jócselekedetekben, amelyek ennek az igaz tudománynak legékesebb argumentumai. Ezekben egyúttal — úgy tetszik nekem — Isten maga szól mihozzánk s módot és alkalmat kíván nyújtani ne-

künk arra, hogy az élet küzdelmeiben kifáradt szívünk megnyugtatta és megvigasztaltatta az ő szent igéje által, magához térjen és új erővel fokozott bátorsággal és lelkesedéssel tegyen tanúságot az új tudomány igazsága mellett.

János apostol lelkén keresztül vette át és fogadta magába ezt az új tudományt a keresztény világ. Tőle tanulta meg, hogy „a mi Istenünk világosság és őbenne semmi sötétség nincsen“ . . . Tőle tanultuk meg azt a valóban krisztusi igazságot, hogy „aki szereti az Istent, szeresse embertársát is; mert csak így lehetünk mindnyájan Istennek fiai, a közös mennyei édes Atyának egyenlőjogú gyermekei . . .“ Mint valami egészséges, jótékony és üdítő fuvallat, úgy árad szerte-szét ez a gyakorlati tan — az igaz kereszténység mértéke és erőpróbája a századok folyamán, valahányszor Szent Péter székében, vagy a cellák bölcselői, vagy a reformátori hitvédők között ez az irányzat, a János apostol lelke, lett urrá az egyház külső politikájában és belső berendezkedésében. Most is ezt várjuk. Ezért jó reménységgel dolgozunk és imádkozunk; mert a szeretet demokráciája, János apostol tanításainak ez az arany ABC-je, csak növelni fogja az egyház tekintélyét, megerősíti a Hívek ragaszkodását az Anyaszentegyház évezredes intézménye iránt; s a szent munkára újabb modern apostolokat toboroz, akik hiszik, tudják s boldogan átérzik, hogy az új tudomány — a szeretet törvénye, a hit győzelme, a világosság birodalma és az igazság megdicsőülése, annak térfoglalása a földön a népek és nemzetek nagy családjában, valamint a végtelen világ-mindenségben — igaz nemcsak a Krisztusra, a ma született kis Gyermekekre nézve, hanem igaz

ő reájok nézve is, akiknek szívében ez az örök Gyermek újjászületett...

Látjátok, testvéreim! Ilyen nagy ereje van az igazságnak, amikor annak mind a fizikai világ, mind a szellemi lét egyaránt behódol és engedelmeskedik. Test és lélek teljes harmóniában működik. Gondolat, vágy, akarat diadalmas érzések árjában olvadnak egybe. S ha mégis itt-ott van gátlás és akadály, az csak arra való, hogy az eszmék szent harcában, az erkölcsi elvek nemes versenyében — győzzön a jobb!

Avagy nem tapasztaltátok-e saját magatokban ti is, amennyiben igazi lelki életet éltek s a kereszténység a Ti számotokra a Krisztus keresztjének tövétől számítva, nemcsak 1900 esztendő, hanem egy az örökkévalósággal? — Hogyne! hogyne! Hiszen minden nap és minden óra és ezeknek minden egyes tovatűnő pillanata olyan kérdések elé állít bennünket, amiket csak a fentebb vázolt irányelvek szerint oldhatunk meg a köz javára és a saját lelkünk megnyugtatására. Ha mi magunk nem bizonyulnánk elég pontos megfigyelőnek, *munkamérő órá*nak saját magunkkal szemben, ott van és ott kell, hogy legyen a jézusi elgondolás szerint az égi Atyának földi helytartója, az élő lelkiismeret, amelynek szigorú tekintetét semmi, még a legcsekélyebb botlás is, el nem kerülheti. Ilyen pontos számadás nincs sehol a világon. Nyomai ott vannak kitörölhetetlen bélyeg gyanánt arcvonásaidban, szemed rebbenésében, szived kalapácsolásában, veséidnek rejtett titkaiban, — gondolataid révedezésében, erüst hajszálaidban, tapogatódró lépéseidben, akadoró szavaidban, egész magatartásodon... Az emberek előtt lehetünk büszkék, bátrak, győzedelmesek: hamis

látszatnak rabjai; de Isten előtt csak olyanok vagyunk, ahogy azt a lélek fotografiája mutatja, mely se nem nagyít, se nem kicsinyít, mert természete az, hogy igaz legyen. Igazat mondjon, mint maga az örökkévaló egy igaz Isten!

Ennek az igazságnak birtokában — gondjaimat, terheimet és aggodalmaimat mintha valami csodálatos, jóltevő kéz levette volna rólam. Levette volna az egész világról. Már nem bánt a Ma. Már nem aggaszt a Holnap. Mert van egy gondviselő Isten, akire magamat, szereteteimet, házamat és Hazámat reá bízhatom. S boldogan hirdetem János apostollal az új tudományt, amely azonos a régi tudománnyal, amelyet hallottatok eleitől fogva, s amelynek üdvígérete így hangzik: „*ha egymást szeretjük, az Isten mibennünk lakozik és az ő szeretete mibennünk megteljesedett... Ezen ismerjük meg, hogy mi ő benne lakozunk, és ő mibennünk, hogy az ő lelkéből adott nekünk...*”

Félre hát gondok terhe, sötét aggodalma, bűnök és bánatok eltitkolt gyötrelme! Mintha valami nehéz álm lidércnyomása alól szabadulnánk, megnyílik előttünk a magunk által épített börtön kapuja, bilincseink, amiket magunk kovácsoltunk kezünkre-lábunkra, mintegy parancsszóra lehullanak, s angyali üzenet súgja fülünkbe a mennyei örömhírt: „*a sötétség elmúlt, és amaz igaz világosság immár fénylik...*” Örüljete, kedves Testvéreim, ennek az áldott világosságnak, amelynek sugarai a mai szent Karácsony alkalmából mindenhová behatolnak, igaz örömet, békességet és boldogságot árasztva mindenekre. Ezen az egy napon legalább legyen mindenki — *gyermek*. Még a tiszteletes, bölcs férfiú is lássa be, hogy van olyan tudomány,

amely elrejtett e világszerinti bölcséktől, s ki-nyilatkoztatást nyert a csecsszopók és gyügyögő gyermekek ajkai által és hogy az Urnak félelme minden bölcseségnek kezdete. És hogy nem a gyorsaké — a futás, és hogy nem az erőseké — a győzelem. Ma egy olyan *Gyermek* lép a világba, aki minden emberi mesterkéeltséget megszégyeníti a maga üde bájával, a maga közvetlenségével és egyszerűségével. A tökéletes Istennek tökéletes ajándéka, akiben a bűnbe-merült és sötétben bolyongó emberiség megtalálja önmagát, ha mindenekben Hozzá igazodik. Az apostol szavaival szólva: „*ő benne lakozik*“... És a továbbiakban: „*aki azt mondja, hogy őbenne lakozik, annak úgy kell járnia, amiképpen ő járt*“, azaz „*világosságához illendő öltözetben*“.

Szent igénk szavai szerint: „*a sötétség elmult, és amaz igaz világosság immár fénylik*.“ Vessük el hát, kedves Testvéreim, a sötétségnek cselekedeteit, amelyeket mi magunk se szeretünk s csak unott teherként cipelünk magunk után, mint az emberi gyarlóság lomtárába való dolgokat; s lelki nagykorúságunk érzetében alázattal és az égi Atya végtelen irgalma iránt való mély-séges bizalommal csatlakozzunk azoknak szellem-táborához, akik, mint a világosság fiai, az *örök Gyermek*, a Krisztus zászlaja alatt hadakoznak a bennünk rejlő örök értékek diadaláért. Hada-koznak abban a biztos tudatban, hogy az ők vitézkedésük fegyverei, nem testiek. Csak ilyen módon vehetjük fel a harcot egy egész ellenséges világgal szemben. De ezt a harcot azután végig kell harcolnunk a teljes győzelemig, mert itt az ingadozás, vagy a meghátrálás óriási veszélyt rejt magában: összeroppanását a lelki egyensúly-nak, megrendülését az erkölcsi világnak, elérték-

telenedését az összes értékeknek... Egy ilyen csatavesztéstől mentse meg a keresztény világot a gondviselő Isten!...

Mi pedig, kedves Testvéreim, a bethlehemi bölcső mellett, tegyünk újabb fogadalmat, hogy mint az új tudomány hívei állhatatosan megmaradunk amellet, amit a ma született Úr Jézus Krisztus jelent a mi számunkra. Megmaradunk a Gyermek mellett, akinek ártatlan játéka, bontakozó tehetsége, boldogító imádsága, gyógyító ereje, elbűvölő szépsége és világmegváltó misz-sziója nyilvánvaló lett mindnyájunk előtt a tökéletes élet apró jelenségeiben és felmagasztosult hitvallásában a kereszt kínjai között. Reá való tekintettel megbecsüljük a magyar gyermeket; féltő gonddal vesszük körül őt, amíg nem tud maga magára vigyázni; figyelemmel kísérjük első lépéseit az élet útain, s ifjúi kísértései és ábrándjai között a szeretet melegével s az ősi hitnek tiszta világosságával igyekezünk őt a magasságok felé irányítani, ahol szépért, jóért és nemesért lángoló lelke teljes kielégülést talál az ő Mesterével, az Úr Jézus Krisztussal való szel-lemi közösségben.

Szegény magyar Gyermek! — A te sorsod is az, ami a bethlehemi gyermeké, akit ma aetheri harangzúgás mellett ünnepelünk. Hó-takart mezőkön át jön egyre hangosabban, vi-harvert szárnyakon váltig esdekelve, eget ostro-molva ez a szép harangszó: temeti a Multat, síratja a Jelent s támasztja a Jövőt... Hogyha másképp nem, a szíve antennáján hallja meg mindenki közelben-távolban s arccal Kelet felé a földre borulva, adjon hálát az Atya Úr Isten-nek, hogy a magyar gyermek és a magyar ifjú mellé kísérő-társ gyanánt adta az ő szent Fiát,

hogy benne és általa megtaláljuk saját magunkat, egy szétdarabolt világ romjai között az áldozati oltárt, amelyen felajánlhatjuk szívünket és lelkünket, hitünket és reménységünket a megépítendő Isten országának. Ámen.

A Vigasztaló.

„Kérem az Atyát és más vigasztalót ad néktek, hogy veletek maradjon mindörökké, az igazságnak ama Lelkét, akit a világ be nem fogadhat, mert nem látja és nem ismeri őt; de ti ismeritek őt, mert nálatok lakik, és bennetek marad.“

János ev. XIV. 16—17.

Istennek Hívei! Kedves Hallgatóim! — A szentek szentje, a titkok titka nyílik meg előttünk, amikor az élet útain egy-egy rokonlélekkel találkozunk, akinek egyénisége a mi gondolat- és érzésvilágunkhoz hasonló vonásokat mutat. Nem is kell névszerint bemutatkoznunk, mert úgy tetszik nekünk, mintha eleitől fogva ismertük volna egymást. Közös eszmények, féltve őrzött szent igazságok birtokában, minden perc és minden óra, amelyet együtt társalogva töltünk, határozott nyereség a mi számunkra; s a célban egyesülve, egy olyan munkaközösségbe kapcsolódunk belé, amelynek eredményei és erkölcsi sikerei vitán felül állanak.

Igazolja ezt a történelem, melynek tanúsága szerint hősök, királyok, tudósok, reformátorok és emberbarátok az idők során nem elszigetelten jelennek meg a földi szintéren. Mindenkinek megvan a maga kebelbarátja, aki előtt feltárja legtitkosabb gondolatait; vagy legalább a válasz-

tott eszményképe, amelyhez terveiben és dolgaiban, magatartásában és benső meggyőződésében igazodni kíván.

Oh, e szent viszony mennyi boldogságot rejt magában! Jó tudnunk és éreznünk, hogy van, aki megért minket, aki segít legyőzni nehézségeinket s apró bánataink és kínzó kétségeink között sem hágy magunkra — a nagyvilágba kitesztelve, tanácstalanul — hanem ösztönösen irgalmas előérzettel gondoskodik rólunk még akkor is, ha már többé nem lehet közvetlen közelünkben. Barátságának és szeretetének szétáradó, szende sugara nyomon kísér bennünket az élet útjain s akkor világosít és melegít leginkább, amikor körülöttünk minden homályba burkolódik. Ki ne tapasztalta volna ezt a jótékony segítséget onnan felülről, ahonnan minden áldás származik?!

A felolvasott szent ige is ilyen ideális szent viszonyban: együtt élve, együtt munkálkodva, bizakodva és reménykedve, a szenvedésekben testvériesen osztozkodva — mutatja bé az Úr Jézus Krisztust és az ő apostolait. Csakhogy, természetesen, egyelőre a földiség korlátai között. Együtt járnak-kelnek a nagy misszióban, melynek célja a világ megváltása az istenfiúság egyetemes térfoglalása útján, mert „*akik Isten lelke által vezéreltetnek, azok Istennek fiai*”. És az Úr ott van előttük, ott van velök, mint élő példa, mint állandó útmutatás. Amíg ott van közöttük, addig nem lehet semmi hiba, semmi eltévelyedés; mert ő kész megadni a megnyugtató választ minden kérdésükre; kész megdorgálni őket kicsinyhitőségükért, ha a kritikus pillanatban ingadoznának; és kész felvértezni őket ellenségeikkel szemben mindazokkal a szel-

lemi fegyverekkel, amelyek a végső diadalt biztosítják az Isten országa számára.

A tanítvány máris feltekint az ő Mesterére; bizodalma iránta rendületlen, engedelmessége és hűsége kiállja a legnehezebb próbát is; s tudja, hogy mit kíván tőle a küzdelmes jelen és a titokzatos jövő: „Elég a tanítványnak, ha olyan, mint az ő mestere!” — Pedig a nagy tragédia már előre veti árnyékát: a történelem folyamát visszairányítani, vagy megváltoztatni nem lehet. Ami előbb csak sejtelem gyanánt élt, derengett a szívekben és a lelkekben, s kifejezésre talált a prófétai megnyilatkozásokban, az most elemi erővel tört a kifejlés felé s az új időszámítás 33-ik évét, az egész emberiség *szentéve* gyanánt beiktatta a teremtés fejezetébe.

Jézus maga tudatosan készült erre az önfeláldozó aktusra, amely a törvényszéki jelenet paródiája mellett világmegváltó misszióvá magasztosult. Ennek köszönhetjük, hogy élünk; hogy van kultúránk, van hitünk — reményünk és önbecsérzetünk. Ennek köszönhetjük, hogy a szeretet krisztusi parancsa ma is élő törvény, amelynek tehetetlen dühében hódolni kénytelen még az istentagadó, elvetemült világ is. Ebben áll a jézusi elvek legfenségesebb diadala.

Csakhogy amíg idáig jutott, mennyi akadályon kellett keresztül törnie, mennyi cselvetést elhárítania, mennyi áldozatos tettet véghez vinnie, hogy a legfőbb, a legszentebb áldozat, *az Úr Jézus maga*, valahogy meg ne hamisíttassék a modern írástudók és farizeusok mesterkedései folytán... Áldjuk az isteni Gondviselést, hogy az apostoli korszakban s azután is kegyelmesen gondoskodott arról, hogy az igaz vallás és a tiszta erkölcs nemesi hitlevele: az evangélium

mindig megértő felekre és hűséges követőkre találjon a föld összes népei között. A bibliát ma már 678 különböző nyelvre lefordítva olvassák az emberek. Olvassák a nem keresztények is; mint ahogy mi is csak haszonnal forgathatjuk a távol Keletnek egész könyvtárt kitevő szentkönyveit, mert mindeniken az Isten dicsőségének, élő kijelentésének sugára ragyog, hívá-hivogatva az embert, az ő földi gyermekét Magához, hogy az Atyaság kielégülést találjon az istenfiúság hatalmas érzetében.

Az a kérdés, hogy mi meghalljuk-e, és idejében halljuk meg Istennek ezt a hívogató szózatát, s elégtelenségünk érzetében nem vesz-e erőt rajtunk a csüggedés, mihelyt nem a megszokott jó Barát símogató keze érint, vagy az tőlünk örökre eltávozott?!... Bizonyára ez lett volna a sorsa az első tanítványoknak is, ha Mesterük nem gondoskodik róluk a maga idejében, — amint azt a felolvasott szentleckében hallottuk: „az Atya más vigasztalót ad néktek, hogy veletek maradjon mindörökké“ ...

A mai szent nap tanuskodik amellet, hogy Krisztus ígérete beteljesedett. Nem hagyta őket árváknak; elküldötte az igazságnak Lelkét kettős tüzes nyelvek alakjában. — Ez a pünkösdi lélek a maga vigasztaló erejével mindenre megtanította őket, amit az egyházszervezés nagy munkájában tudniok kellett, és eszükbe juttatta mindazokat, amiket életében már előre megmondott az ő bizalmasainak. Ettől a perctől kezdve nincs közöttük kérdés az elsőség fölött, hogy t. i. jobb és halkeze felől közülök ki fog helyet foglalni Isten országában; mert az érdem egyedüli ismerető jegye a szolgálat, amelyet a jutalomra való tekintet nélkül végeznie kell mindeniköknek. És

végezniök kell ezt az önzetlen szolgálatot egy olyan világban, amelynek felfogása az ő elveikkel homlokegyenest ellenkezik. Ez a világ túlságosan a betű hatalma alatt áll: törvénye súlyos terheket rak az önállóság és szabadság után törekvő lélekre. A világegyetem bölcs teremtőjét, a mindenütt jelenlévő és mindentudó Istent, helyhez köti, faji korlátok közé szorítja. S a ceremóniák és áldozatok mesterkélt formái között szem elől téveszti a vallás lényegét, a hit átalakító és újjászülő erejét, az égi Atyával való lelki közösséget.

Mi természetesebb, mint az, hogy a tanítványoknak egy ilyen elfogult és magamagában elbizakodott külső világgal szemben csak annál inkább a Lélek ajándékára kellett támaszkodniok. Ez a pünkösdi lélek olyan volt számukra, mint a messze földről való jó hírhallás. Szemben a félreértéssel, rágalommal és üldözéssel, amelyben ugyancsak bőséges részük volt, ez vigasztalta, ez erősítette és bátorította őket s tette működésöket, az akarat elszántságával, azzá a diadalmas tényezővé, amely egy új világrendnek vetette meg az alapját.

Nincs különbség közöttük. Péter — ha ingadozott volna valaha — ma már rettenthetetlen bátorsággal viszi a vezérszerepet. Tamás — ha kételkedett volna valaha — ma már az élő bizonyosság csodálatos hitvallásával tesz tanuságot az ő Ura és Mestere mellett. Jakab — ha tüzet kért volna valaha a samaritánusok falvaira — ma már a világ békességéért imádkozik és dolgozik... S még Iskárióti Judás is — ha élne — ott volna bizonyára azok között, akik a Mester mellett és helyett magukra vállalnák az áldozat szentségét. Soha meg nem szünő, hatalmas soro-

zatban következnek az egykori és modern tanítványok, akik között az eleven kapcsolatot ez a pünkösdi Lélek tartja fenn. Akit nemcsak vízzel kereszteltek meg, hanem a szentléleknek tisztító tüzevel is, önként vállalja a megbízatást, a szolgálattételt, amellyel nem csupán saját nemzedékének használhat, hanem minden kornak s megvan győződve róla, hogy az ő osztályrésze nélkül szegényebb és gyarlóbb lenne ez a világ, Istennek szép világa, melyet a krisztusi mérték szerint kell szép, jó és igaz emberekkel benépesítenünk.

Kérdezzük meg magunktól, kedves Testvéreim, hogy vajjon eddigi életünkben tettünk-e valamit, s ha igen, mit és mennyit, ennek a magasztos célnak a megvalósítása érdekében. Nem torpantunk-e meg a feladat nagysága előtt, és pedig éppen akkor, amikor teljes testi és lelki erőnknek egész tartalékával bele kellett volna vetnünk magunkat a küzdelembe? nem tekintve a kockázatot, nem a veszélyt, nem a kárt, egyedül csak a célt tartva szem előtt; amire a mi székelly-magyar unitárius egyházunk multja is számos, követendő példát mutathat fel. Ezekre hivatkozunk, amikor keserűen tapasztaljuk, hogy a világ nem fogadhat bé minket, mert nem látja őket, és nem ismeri őket, akik pedig anynyira össze voltak forrva az igazság Lelkével, hogy anélkül lélegzetet se tudtak volna venni. Nekik köszönhetjük, hogy a firól-fira szálló szent hagyományok során megismerhettük és magunkévá tehattük a pünkösdi lelket, ezt a csodálatos isteni erőt, amely *értelmünket* — a Káté tanítása szerint is — megvilágosítja, *szívünket* megtisztítja, *akarataunkat* megerősíti, szóval, megnyugtat és boldogít.

Unitárius testvéreim! És ti rokonlelkek, akik felfigyeltek a mi igehirdetésünkre a Rádió hullámain keresztül — becsüljétek meg ezt a drága örökséget, amely atyáinkról maradt reánk s bizva Krisztus ígéréteben, ismerjétek meg és fogadjátok bé az igazságnak Lelkét. Hadd lakozzék nálatok és maradjon bennetek, mint örök Vigasztaló, mint letéteményese itt e földön az isteni végrendeletnek, amelynek javaiból egyetlen hűséges és engedelmes tanítvány sincs kizárva.

A világ úgyse fogadja bé, mert nem látja és nem ismeri őt, miután nincs vele szellemi közössége. Annál inkább bé kell fogadnunk nekünk ezt a vigasztaló szent lelket, mert a megértésnek és a kölcsönös bizalomnak szálai fűznek minket egybe az egymást felváltó nemzedékeken keresztül mindazokkal, akik jó és balsorsban egyaránt hívek maradtak önmagukhoz és az általuk megismert igazsághoz.

Jövel hát, oh pünkösdi Lélek, Istennek szent lelke, vigasztalj meg bennünket az élet és világ ellentmondásai közepette, amikor — úgy tetszik nekünk — a kereszténység külső formáit és megnyilatkozásait illetőleg válaszüton állunk; amikor nem elég a vérség és a leszármazás köteleke, az anyakönyvi bejegyzés, hanem kinek-kinek szívvel-lélekkel oda kell állania a szent ügy szolgálatába, hogy hitéről tettekkkel is tanúbizonyosságot tegyen. Mert csak így valósíthatjuk meg azt a boldogító összhangot, amelyet a magasabb rendű lét kategóriáin át a János szerinti evangélium ilyen módon fejez ki, Jézus szájába adva a következő emlékezetes szavakat: „én az én Atyámban vagyok, és ti én bennem, és én ti bennetek.“ Az isteni félelemnek, a tanítványi hűségnek és a személyválogatás nélküli emberszere-

tennek a csúcspontja ez, ahol a földi elgondolások, hiteszmék és erkölcsi törekvések zavartalan harmóniában olvadnak egybe; itt leomlanak a mulandóság korlátai s égi fényben tündököl előttünk az örökkévalóság ígérete.

Jövel, oh pünkösdi lélek, Istennek szentlelke! rombolj, irts, gyomlálj ott, ahol szükség van reá; de építs és plántálj mindenütt szerte a világon, hogy a romok között új élet támadjon. A te munkád áldott, mert te segítőtársul szegődtél azok mellé, akik fölkelvén — építenek, megépítik a város falait, régi dicsőségében helyreállítják a templomot, amelynek oszlopai között hithűségnek és hazafiasságnak zsoltárai és himnuszai ölelkeznek. A te munkád áldott, mert célkitűzésében és terveinek kivitelében minden parányi erőt igénybe vesz; áldott, mert nem támaszkodik a nyers erőszakra, s hatalmi szóval nem bontja meg azt, amit az Isten a maga lelkének sugallatával már helybenhagyott.

Oh, ha minden úgy folyna ezen a világon, amint te javallod, oh pünkösdi lélek, Istennek szentlelke, — akkor bizonyára más, tisztább, szentebb örömmérszék töltene be a mai napon is a mi sziveinket. Akkor nem kellene aggódnunk a jövő miatt. Akkor a békességnek áldott szelleme elfoglalná megillető helyét a népek és nemzetek nagy tanácsában, s a fajok és felekezetek legfeljebb abban versenyeznének egyik a mással, hogy ki tud több jót tenni Isten dicsőségére, ki tud a mai válságos időkben a pünkösdi lélek, az igazság lelkének erejével sebet gyógyítani, bánatos szívet megvigasztalni s minden kétséget eloszlatva, a bűn útjára tévedt tékozló fiakat és leányokat visszaterelni az atyai házhoz.

Igen, itt vár reánk, kedves Testvéreim! a

legszebb küldetés, az a szent misszió, melyet az Úrtól vettünk. Hadd lobogjon hát a pünkösdi lélek lángja; világítson, melegítsen, tisztítson és nemesítsen! Hadd zúgjon, mint hajdanta, a sebesen zúgó szélnek zendülése; s szivek csatájában, elvek viharában szülje újjá ezt a megviselt világot Isten nagy nevének dicsőségére, Krisztus Anyaszentegyházának és a saját lelkünknek épületére... Ámen.

Isten Iskolája.

*„Taníts meg minket Uram!
hogy tudhassuk meg a mi nap-
jainknak számát, hogy járhas-
sunk bölcs szívvel.“*

Zsolt. XC. 12.

Elöttem az élet könyve. Szent áhitattal for-
gatom annak lapjait. Gyors egymásutánban raj-
zolódnak lelki szemeim elé rég letűnt korok
eseményei. Események, amelyek nem valamely
vaksors szeszélyes játékai, minden tudatos cél
és tervszerű kivitel nélkül; hanem szépen és
harmonikusan illeszkednek belé egy magasabb
rendű elgondolás keretei közé. Az egyes ember
boldog, hogyha átengedi magát ennek az isteni
vezetésnek. A nemzet pedig biztosan épít azokra
az alapokra, amelyek a történelmi mult kapcsán
ihletet, állandóságot és törvényt jelentenek az
ő számára.

Bírák, vezérek, törvényadók, próféták, apos-
toloik vonulnak fel végtelen sorozatban. Mindenik-
ben ott él eleven érzete annak, hogy az ő élete
nem elszigetelt élet. Mindeneknek bölcs terem-
tője, Isten, azért adta neki ezt a mulandó földi
életet, hogy annak tartama alatt előkészüljön
az örökkévalóságra. Gondolatai ebbe az irányba
terelik, amikor mélység és magasság titkai fel-
tárulnak előtte. Lelkiismerete erről tanuskodik,
amikor bírói széket ül önmaga fölött s kimondja
a döntő ítéletet, a jó és igaz örök győzelmét a

gonosz és a hamisság fölött. Szívének szeretete
ezt dicsőíti a megbocsátás és önfeláldozás nagy-
szerű tényeiben, amelyek soha nem szűnnek
meg mibennünk éleszteni és fenntartani a hitet
az emberiség jobb jövőjében.

Mind megannyi megnyilatkozása ez, emberi
formában azoknak az isteni lehetőségeknek,
amelyeknek birtokából közülünk senki sincs
kizárva, aki gyermek-, ifjú-, férfikorban haj-
landó Isten iskolájába járni, alávetve magát
azoknak a szabályoknak és nevelő eszközöknek,
amelyek mind-mind a mi javunkat szolgálják.

Egyik nemzedék a másikat váltja fel, s min-
deniknek ajkán fölcsendül a bibliai ige, a buzgó
imádság, amelyet szentleckenk szavaiban fel-
olvastam: *„Taníts meg minket, Uram, hogy
tudhassuk meg a mi napjainknak számát, hogy
járhassunk bölcs szívvel.“* Aki ezt kéri, bizo-
nyára nem pusztán kíváncsiságból teszi, hanem
át van hatva attól a fölemelő és boldog tudattól,
hogy ő ezen a földön munkás eszköze az örökké-
való Isten céljainak. S ebből a szempontból
nem közömbös reá nézve, hogy meddig tart szá-
mára a mulandó földi lét. Mert — mint jó gaz-
dának számba kell vennie, hogy mit és mennyit
sikerült akár anyagiakban, akár lelkiekben el-
élnie mostanáig s mit és mennyit kell még, ki-
vált szellemi téren, elérnie, hogy nyugodt lélek-
kel állhasson meg az igazságos Isten ítélőszéke
előtt.

Mi is, Kedves Testvéreim, mint a keresz-
tény közösség tagjai, ezt kérjük a mai napon
a mi jószágos mennyei édes Atyánktól, akinek is-
kolájába járva, magunkat testben-lélekben meg-
erősítve, készülünk átlépni egy Újesztendő kü-
szöbét. S amikor ezt kérjük, azt is nagyon jól

tudjuk, hogy a mi igazi életünk nem a napok és évek sokaságából áll, hanem abból, amit az ihlet óráiban átéltünk, abból, amit az Úristen maga is érdemesnek tartott az Élet könyvébe való beiktatásra, abból, ami mintegy hidat képez a testi lét és a szellemvilág között. Jézusnak, aki Isten iskolájában a legjobb tanuló volt, elég volt 33 esztendő, hogy igazán bölcs szívvel mind azt megvalósítsa, amiért őt Isten ebbe a világba elküldötte. Hogyha 100 esztendeig élt volna, akkor se tehetett volna többet, mint amennyit tényleg tett.

Az ő hegyi beszédét ezer és ezer esztendő múlva is, élő hittel, hangos szóval és beszédes cselekedetekkel fogja hirdetni az ő tanítványainak serege. Homokha irt betűit mai napig se szórta szét az idők viharja. A lelki vakok mai napiglan bizalommal fordulnak hozzá, hogy adja vissza nekik ép látásukat. A bélpoklosok ma is remegve és borzongva várják a felszabadító szent ígét: „Akarom, tisztulj meg!” Az ő rövid élete — csodálatos tüköre Isten jóságának, irgalmának és hozzánk való szeretetének. Aki ebbe a tükörbe belepillant, megbecsüli a földet, amelyen Jézus járt és örök hazánkat, a mennyországot, amelyet már itt e földön megvalósítani igyekezett. Az ő rövid élete — az igazi hosszú élet, mert telve van istenes elmélyedéssel, a napi kérdések és lelki problémák gyakorlati megoldásával, telve az övéért minden áldozatra kész önfeláldozó szeretettel és gyógyító irgalmassággal. Az ő szellemében élő és munkálkodó, imádkozó és reménykedő keresztény közösségeknek, s ami azt illeti — az egész embervilágnak, a felekezeti korlátokon felülemelkedve, nincs és nem lehet tökéletesebb életideálja, mint Jézus

maga. Ne azon vitatkozzunk, hogy ki volt, mi volt. A conciliumok azt el sem dönthetik, a dogmák meg nem erősíthetik, az istentelenek meg nem tagadhatják. Az ő lénye — áldás. Az ő hite élő kijelentés. Az ő tudománya — igaz világosság. Az ő törvénye — a szeretet. Az ő vallása — az élet művészete.

Nyomdokain járva, úgy tapasztaljuk, hogy mind magasabb és magasabb régiókba emelkedünk anélkül, hogy az anyaföldet kirugnók a lábunk alól; régióiba annak az áldottságnak és kegyelmi ajándékoknak, amiket pénzen megváltani nem lehet. Az ő társasága és személyes barátsága a legnagyobb kitüntetés a mi számunkra. És ezt nekünk, az ő kései tanítványainak, azzal lehet és kell kiérdemelnünk, hogy a földi vándorúton híven követjük őt akkor is, amikor az reánk nézve nehéz próbát, nagy veszteséget jelent, megújulását mondhatatlan szenvedéseknek, amiknek unitárius testvéreink a századok folyamán annyiszor ki voltak téve a földi hatalmasságok részéről.

Ezek a nehéz próbák a muló időben történtek. S ma talán bizakodó lélekkel reménykedhetünk, hogy legalább is a mi szabad magyar földünkön ismétlődni nem fognak. De ha úgy lenne is, mi az Isten iskolájába járva, az ő kegyelméből tudjuk, hogy kinek hittünk, s hitünket a próbák és kísértések csak edzeni fogják, mert általa örök értékek sáfárai lettünk, s szenvedés által váltattunk meg; minek legszentebb symboluma, szerintünk is, a Krisztus keresztfája.

Hogyha ez alatt becsülettel és tisztességtudással megállunk, födetlen fővel, nyílt homlokkal, szerető szívvel és áhítatos lélekkel mondjuk el azt az imádságot, amelyre a nagy szenvedő

tanított bennünket. Úgy tetszik nekünk, hogy abban benne van minden, amire nekünk testi-lelki jólétünkre nézve szükségünk lehet. Ami a múlt, a múlt időt illeti, csak a mindennapi kenyér gondja zavarja meg az egészen előmlő istenies hangulatot s ki tudja, vajjon ez is nem csupán jelképe annak a mennyei kenyérnek, amely szerint Jézus maga-magát adja mindazoknak, akik vele szellemközösségbe óhajtanak lépni. Vagyis — Isten iskolájának örökbecsű tanítása szerint — táplál minket az örökéletre. Arra is megtanít egyúttal, hogy a földi életnek tovatűnő óráit, amíg Isten életünknek és egészségünknek kedvez, használjuk fel okosan s jegyezzük el kivált az imádság és ihlet perceit az örökkévalósággal. Nem mi vagyunk, akik szólnunk. A lélek a maga ismeretlen mélységeiből merít. Rokonlelkek találkoznak. Megértő szívek egybedobbannak. Baráti kéz szorítása megörvendeztet az ó- és újvilágban egyaránt. Alattunk a *szunnyadó mezők*, fölöttünk a csillagos ég ragyogó kárpitja, *mély titkot takarnak*, hirdetik az erős Istennek dicsőségét. Egyik mellett se haladhatunk el érzéketlenül, mert Isten iskolájába járva, megtanuljuk, hogy mindaz, ami körülöttünk van, s maga az embervilág is csak része a nagy egésznek, amely Istenben tudja és ismeri Teremtőjét s Őbenne leli magyarázatát. A tudósnak tehát tág tere nyílik arra, hogy kutasson s felfedezéseivel beírja nevét az emberiség jóltevőinek díszes sorába. A művész is a maga látása szerint jelenítheti meg az örök szép összhangját a maga műveiben, amelyek nevét is megőrzik az idő mohától. A munkás, aki a bárázdában állva, krisztusi módra hinti szét a nemes magvakat, nem fog csalatkozni Istennek az

aratásra vonatkozó ígéretében. És a hívő lélek, egyesítve magában a tudásvágy mellett a szépség szeretetét, valóban arra hivatott, hogy buzgó igyekezetével és törhetetlen akaraterejével, engedelmességgel Isten iskolája szabályainak és fegyelmi eszközeinek, mindezeket egyetemes törvénné tegye a mindnyájunk által hön óhajtott harmonikus, szent életben.

Kedves Testvéreim! — Az elmondottakból megértettük és értsük is meg a hanyatló év alkonyán — amikor mindannyiunk szívét-lelkét ünnepi komoly gondolatok és aggodalmas érzések foglalkoztatják, hogy az isteni Gondviselés bölcs intézkedéseire símulva várhatjuk csupán az igazi benső boldogságot, amely nem függ a külső körülményektől. Ünnepi, komoly gondolataink ebben a percben visszaszállanak az esztendő letűnt napjaira, amelyekben sok csendes öröm mellett bizonyára kinek-kinek volt mélységes bánata, szent szomorúsága. Akik böleső felé hajoltak s repeső szívvel figyelhették a sarjadzó élet bimbófakadását, hálát adnak most is érette az élet Urának, örök Istenének. Akiket pedig nyitott sír mellé állított a legfelsőbb Akarat s velünk együtt gyászbaborult lélekkel fájlalják elhunytát a nemes küzdőnek, aki erőinek legjavát a köz javára szentelte, ebben a szent percben lelki megnyugvással tekintenek a sír keresztjére, *amely* mindent olyan szépen kiegyenlít, mindent megmagyaráz, *az örökkévalóság glóriás fényében...* És akik egymásnak hűséget fogadtak a mindenható Isten atyai színe előtt s tudják, hogy mit jelent az a modern élet siető forgatagában, mint értékálló szent szövetség, azok ezen a napon áldják az Istent, hogy életüket teljesebbé tette s beiktatta

őket azoknak társaságába, akik hivek maradnak Hozzá mindhalálíig. Családias, meghitt érzések vesznek körül, amikor rokonainkra, barátainkra gondolunk, akikkel együtt jártunk egykor az Alma Mater falai közé, s onnan kilépve, együtt jártuk és járjuk az Isten iskoláját is. Hadd szálljon hát mindenki felé, akivel jó és balsorsban összetalálkoztunk a családi szentélyben, a munkamezőn, a lassan, — de biztosan épülő istenországában, az Anyaszentegyházban, és a sejtelmes álmok ködébe burkolódzó, de bizakodó magyar nemzeti közéletben — hadd szálljon minden jó és igaz ember, minden igazságszerető nép és minden hithű hazafi felé meleg üdvözlésünk azzal a forró óhajtással, hogy amit nem hozott meg a hanyatló év, hozza meg azt mindenki számára az Újlesztendő, az Úrnak 1935. esztendeje. Anno Domini — mondja az ősi szent szokás.

Irjuk római módra: nagy betűkkel templomunk ajtajára, házunk küszöbére. Zengjük harsónánkon ünnepi szólam riadójaként. Zárjuk szívünkbe imádságos hittel és boldogító, édes reménység biztatásával... Ragaszkodjunk hozzá a szeretet önfeláldozó varázserejével... Anno Domini 1935... Nem vezett el, nem vezett el az óra, amelyet hű és becsületos munkával betölteni igyekeztünk, nem vezett el az a perc, amelyben áldozatot hoztunk; nem vezett el a könny, amit titkon ejtettünk, az imádság, amit térden állva mondottunk, és nem vezett el közös, drága kincsünk, a szent örökség, mely apáinkról ránk maradt. Amen.

Hívó lélek öröksége.

„En örökségem az Úr, azt mondja az én lelkem; azért várom őt. — Jó az Úr azoknak, akik várják őtet; a léleknek, mely keresi őt. — Jó várni, és csendességben lenni mind az Úrnak szabadításáig.“

Jeremiás siralmi III. 24—26.

Istennek Hívei! Kedves Hallgatóim! Unitárius anyaszentegyházunk ezt a napot, Szent Mihály vasárnapját, külön választotta s elrendelte, hogy azon a gyülekezetek hálaadó ünnepet üljenek s megköszönjék a Teremtőnek áldott atyai gondviselését. Ez az ünnep az új Kenyérnek és az új Bornak ünnepe, de természetesen benne foglaltatnak symbolikus értelemben mindazok a testi és lelki áldások, szellemi és erkölcsi javak, amelyek földi életünket gazdagítják. Az új kenyeret az aratás verejtékes munkája hozta közelebb a mi terített asztalunkhoz; s aki ezt a kenyeret hálatelt szívvel szegi meg szerettei és a világ szegényei számára, meg fogja érezni mintegy belső sugallat folytán, hogy mi minden van abban. Az anyagi alkatrészeken kívül, amelyek formát adnak az égi Atya legnagyobb ajándékának, ott van benne a menny harmatja, amely öntözgette, a fényes napsugár, amely a kellő időben megérlette; a gond, mely virrasztotta; az öröm, mely pacsirtadalban szárnyalt az arany kalászosok tengere fölött, s az

imádság, amely megszentelte a szántó és arató buzgó igyekezetét. Egy pillanatra kivesszük a közönséges árucikkek sorából, odatesszük az oltárra, vagy az Úrasztalára, hogy a földi és az égi Akarat megteljesülése szerint az legyen belőle, aminek lennie kell: új Élet kovásza, új Élet öröme és reménye ebben a sarkaiból kifordult világban, ahol a szent és a profán külön kategóriákba sorakozik, megtévesztve igazi természetét felől még a beavatottakat is.

Adjatok nekem egy darab kenyeret: öt felé vágom, hogy jusson belőle mindazoknak, akik az én asztalomnál ülnek... Ez a család. Adjatok még egy darab kenyeret: száz apró falatkára metszem, hogy jusson belőle az egész Gyülekezetnek... Ez a testvériség. És még egy darabot: ezer embert fogok megvendégszolgálni belőle, kivéve magamat. Ez a krisztusi mérték, ez az igazi socialismus. Ilyen mértani hatványban nő a kenyér, és annak tápláló ereje mindig attól függ, hogy milyen vágyal és gondolattal közeledünk feléje; mert el tudok képzelni olyan esetet is, amikor Istennek ez a legdrágább ajándéka áldás helyett átokká fajul s halálos ellen-ségeivé teszi egymásnak még azokat is, akiket egy anyaszív melege táplált s hozott talán a saját élete árán erre a világra. Az ilyen ember nem érdekli meg még az asztralról lehulló morzsákat se, nemhogy az életadó kenyeret.

A hívő lélek azonban diadalmaskodik az ilyen alacsony földi indulatokon, mint az irigység, önhaszonlesés, meg a futó napi érdekek kicsinyes hajszája; felülemelkedik azokon a földi korlátokon, amelyek emberi jobb természetének gátat vetni igyekeznek s a saját erkölcsi törekvésének motorikus erejét oda állítja az

eszményi célok szolgálatába. Az ilyen ember számára az új kenyér nem csupán napi táplálék, melyből erőt meríthet napi munkájának lelkiismeretes és pontos végzésére, hanem egyúttal mennyei eledel, áldozati manna, Istennek igéje, amelyért későn-korán nem szűnik meg hálákat adni. Ez az áldott isteni jelenlét nincsen sem helyhez, sem időhöz kötve. Csak összekulcsolom a kezemet, csak áhítatosan az égre emelem tekintetemet s amit szívem érez, azt mondja szám, mint a hívő lélek megszentelt vallomását: „Én örökségem az Úr!“ — Igen, Kedves Testvéreim! a hívő léleknek öröksége az Isten, akit el kell fogadnunk, magunkévá kell tennünk, meg kell ragadnunk, hogy el ne bocsássuk mindaddig, amíg meg nem áld bennünket. A Vele való kapcsolatunkat híven meg kell őriznünk egy egész hosszú életen át s amit szent kegye tartogat számunkra, legyen az öröm, vagy bánat, veszteség, avagy nyereség, élet, avagy halál, megnyugvással kell fogadnunk; mert Ő tudja legjobban, hogy mi válik javunkra. Mi az órákat és percekét számítgatjuk s ahhoz mérjük a földi sors várható következményeit: Ő az örökkévalóság távlatába állítja be gyarló életünket s atyai kegyelme mennyei fénysugárral ragyogja be a tiszta szív és nemes lélek fogadalmát, mely várja, mely keresi őt.

Ilyen Istent váró, Istent kereső szív és lélek volt Jeremiás próféta is, akinek gyönyörű vallástétele nem csupán egyéni meggyőződés sugallata, hanem egyúttal a nemzeti lelkiismeret egyetemes megnyilatkozása is, amely elől kitérni, amellyel megalkudni nem lehet. Szenved az egyén és szenved a nemzet. Álmatlan éjeken keresztül sírja panaszát és nem tud vigasztal-

lódni; pedig akit vár, akit keres, az is várja, az is keresi őt. A gyermek keresi az Atyát: az Atya keresi a gyermeket. A beteg keresi a lelkek orvosát; az orvos keresi a beteget, hogy csüggeteg állapotából az élő Istenhez emelje, aki életet adott és életet ad. A bűnös keresi és várja a szerető és megbocsátó Isten irgalmasságát: a kegyelemnek Atyja pedig keresi a megtérő bűnösöket, hogy azokat — megmosva ártatlanságban — ismét magához fogadja. A jogaiban megbántott igazság keresi az örök Bírót, akit megvesztegetni és megfélemlíteni nem lehet s aki ítéletében nem személyválogató: az örök Bíró keresi az elnyomottakat és üldözötteket, hogy könnyeiket letörölve, sebeiket meggyógyítva, visszahelyezze őket legszentebb emberi jogaikba, hogy legyen végre megértés, bizalom és béke, boldogság és megelégedés mindazok számára, akik — a próféta szerint — „várnak és csendességben maradnak mind az Úrnak szabaddításáig...”

Mindezek a helyzetek és elgondolások azt igazolják, hogy az Isten is és az ember is tulajdonképpen világtényező. Isten számára a világmindenség ember nélkül nem volna teljes. Viszont Isten nélkül ez a nagy világ a mi számunkra csak vak erők és tünemények szeszélyes játéka volna, minden rend és cél nélkül, egyik aeontól a másikig. Én személyiség vagyok: nekem személyes Isten kell. Én gyermek vagyok: Atya nélkül árvának érzem magamat. Én bűnös vagyok: nekem feddésre és dorgálásra van szükségem, hogy kísértéseimet legyőzve, végre megtaláljam az igaz utat, amelyen eljuthatok az idvességre. Én halandó vagyok: nekem szükségem van az Örökkévalóra, akiben portestem

elomló sátora után is — nem kóstolva halált — éljen az én lelkem.

Valóban, Kedves Testvéreim! ez a hit és meggyőződés, amely elejétől végig visszatükröződik az Úrnak Ó- és Újtestamentumában, mégér annyit nekünk, sőt véghetetlenül többet, mint a mindennapi kenyér, mint a szívet-lelket vidámító bor. Ezek az áldások — az új kenyér, az új bor — igazi rendeltetésüktől elvonva, sok visszaélésre adnak alkalmat, megrontanak egyes családokat, sőt egész nemzedékeket, akiknek gyászos pusztulásán méltán kesereg még az utókor is. Ámde a kesergéssel nem sokra megyünk. Oda kell nevelnünk a gyermeket, az ifjút, hogy számot vetve önmagával, jövőjét biztos alapokra fektesse s csorbítatlanul megőrizze és kifejtse magában azokat a nemes ösztönöket, amelyek távol tartják az ábrándok ködében játszó könnyelmű szórakozásoktól s testét, mint a kebelében lakozó szentléleknek templomát, megóvják mindennemű tisztátalanságtól. Becsüljük meg a Kenyeret, amely táplál; becsüljük meg a Bort, mely éltet. S éljünk mind a kettővel Isten rendelése szerint. Aki a kenyeret meg tudja becsülni s azért tisztességesen elvégzi minden kötelességét, igaz értéke szerint fogja megbecsülni a kenyéradó-gazdáját és azt is, aki a barázdában mindnyájunkért fárad és szorgalmaskodik. Becsüljük meg a kérges tenyeret, nyújtsuk oda meleg kézfogásra testvéri jobbunkat s mondjuk a nép fiainak biztatóan: „Amíg Titeket látunk az eke szarva mellett, s fölöttetek halljuk a pacsirta dalát s odafenn az égben tudjuk és imádjuk egy szívvel-lélekkel a minden áldásoknak Istenét, addig nem félek; nem félttem magamat, nem a családomat, nem

az Anyaszentegyházat, és nem, és százszor nem, honom határait, amelyek itt szívünkben, időn és változáson felül, mindenha sértetlenül „megállanak és nem ingadoznak...”

A mi örökségünk, a hívő léleknek öröksége — a próféta szerint — az Úr Isten, akit bármennyire elosztogatunk egymás között, mégis mindig csak Egy és ugyanaz marad. Ilyennek ismeri Őt a próféta, akit pedig ugyancsak meglátogatott, és ilyenek ismeri Izrael népe, aki a sanyarú fogságban hiába kesereg a régi dicsőség romjain. Ilyennek ismeri Őt az ő szent Fia, az Úr Jézus Krisztus, aki csak a Golgotha magaslatáról emelkedhetett fel közvetlen közelébe, egy példásan megfutott, áldozatos életpálya után. És ilyenek ismerjük őt mindnyájan, Kedves Testvéreim, akiknek alkalmunk volt bízó lélekkel magunkra venni az élet keresztjét. Hitünk az élő Istenben mindig erőt adott a nehéz próbák elhordozására. Törhetetlen bizodalomunk az igazság erkölcsi erejében meghozta a várvárt diadalt s elégtételt nyújtott a méltatlan szenvedésekért. Isten volt velünk ezekben a sorsdöntő percekben: Ő keresett és megtalált bennünket, még az engedetlen fiakat is. És mi vártuk és nem hiába várahoztunk áldott szabaddítására, mert az idő teljességében mindig megjelent. Egy percig se kételkedjünk tehát emberi sorsunkat intéző és világkormányzó bölcsességében. Ha az Ő szemével látnánk, ha az Ő szívével éreznénk — oh, akkor lennénk mi a legboldogabbak. Szabad látásunkat nem korlátozná a távolság, nem még a hegyek csúcsai s a tengerek mélysége sem; s boldogságunkat nem zavarnák meg s nem tennék selejtessé pokolian hiú vágyak és remények.

A próféta saját magán érezte, tapasztalta mindezeket; s a legsúlyosabb körülmények között — amikor „a világosság helyett sötétségre vitetett, amikor megszáraztotta az ő bőrét és összerontotta az ő csontjait, amikor nehéz béklyókat vetett lábaira, amikor az ő veséibe lőtte bé az ő tegzének nyilait, amikor az ő lelke eltávozott a békességtől és a jóról már-már végképpen elfelejtkezett” — akkor is hitt és bízott az isteni Gondviselésben rendületlenül s a sorstragédia utolsó felvonásának végén is így kiált fel: „Kicsoda parancsolatjából van valami, ha az Úr nem parancsolta? Miért panaszkodik az élő ember, és a férfiú az ő bűnének büntetése felől? Tudakozzunk inkább a mi útaink felől, és keressük meg az ösvényt és térjünk meg az Úrhoz!...” És az egész népre vonatkoztatva — a babiloni vizek mellett — a maga igazának tudatában így buzdítja a sárbatiport Izraelt: „Emeljük fel szíveinket kezeinkkel egyetemben az égbe, az Istenhez!” — mert „*Ő a hívő lelkek öröksége.*”

Időről-időre meg-megújul a Jeremiás siralmaiból kicsendülő próféta szót, amelynek bölcs és bátorító tanulságait nekünk is meg kell becsülnünk és átmentenünk a késő unokák számára, akiknek a kenyér és bor napi szükségletei mellett bizonyára még mindig szükségük leend az erkölcsi világrend alapvető törvényeire. Ott vannak ezek a világmindenség rendjében és percnyi pontossággal működő okozati összefüggésében; ott vannak az emberi társadalom vérrel és könnyel átitatott kodexeiben, amelyek egyik korszakról a másikra átörökítik azt, ami a muló és tovatünő fejezetek között nem sikkad el soha s vallásos motívumokkal töltekezve,

isteni kinyilatkoztatás jellegét ölti magára a próféták ajakán: „Ezt mondja az Úr!”

Nekünk beszél, hozzánk szól ma is a próféta s arra int, hogy vallásos lelkünk boldogító örökségét, az egy igaz Istent, akit különféle szertartások szerint imádnak az emberek, becsüljük meg, és szeressük és tiszteljük, mint egy családnak tagjai. Az Isten édes Atya: neki nincsenek mostoha gyermekei. Az ő háztartásának nevelési módszere, fegyelmi eszközei és otthonias légköre — mind, mind a gravitáció ellenállhatatlan erejével vonz minket, mint engedelmes fiait és leányait, az Ő áldott közelségébe, ahova egyszer mindenkinek, az összes nemzetiségeknek el kell jutniok. Már most készülünk fel a szent találkozóra, amelynek boldogító ígéretére nézve kezesség a mi Mesterünknek, az Úr Jézus Krisztusnak példája. Ő engedelmes volt az ő mennyei Atyja iránt mindvégiglen, tűzön-vízen keresztül, egész a keresztnek haláláig. Ennél magasabb iskolát, ennél tisztább igazságot, ennél diadalmasabb eszményt nem ismerek. Nem kell sokat gondoskodnunk arról, hogy miképpen köszöntsük a lelkek Urát a maga örök dicsőségében... egy szó, egy tekintet, egy feltörekvő imádság, a hála érzete szívünk rejtekében, egy jó cselekedet áldott emléke úti tarso-lyunkban s önmagunknak a porig való megalá-zása a legszentebb Akarat előtt — fogják ki-tenni a mi egész számadásunkat, amelyet Neki mélységes bizalommal bemutatunk. Tegyen vele, amit akar. Döntsön felőlünk, amint szent tetszése óhajtja. Mi nem kételkedünk. Teljesen Reá bizzuk magunkat... s ekkor vesszük észre, hogy a mi nagy gonddal egybeállított egyéni számadásunk megvan az Élet könyvében is, a

lelkiismeret titkos bemondása alapján. Itt nincs mentség. És oh mily boldog az, aki az örökké-
való Isten színe előtt — koldusszegényen is —
dúsgazdagnak érezheti magát, mert a földi lét
korlátai között nem pazarolta el a lélek kin-
cseit! Erőtelenségünkben Ő az erő kútfeje. Be-
tegségünkben Ő a gyógyító balzsam. Bánatunk-
ban — a vigasztalás soha el nem halkuló ak-
kordja. Veszteségünkben Ő a — nyereség. Nyo-
morúságunkban, elesett voltunkban Ő a biztos
támasz... Halálunkban Ő az örökélet áldott
ígérete, akiben még soha senki sem csalódott...
Testvérem, hamvadó por, remélj — bízzál az
Istenben. Higyj a jó és igaz ügy végső diadalá-
ban! Szeress, és ennek a szeretetnek más ára ne
legyen, mint vizsontszeretet. Imádkozzál ma-
gadért, szeretteidért és az egész bűnös világért,
hogy végre az Úrhoz térjenek minden népek s
a testvériség munkás-békés birodalma hajtsa
igájába a versengő és hadakozó szenvedélyeket.
Ez lesz a Te hálád az Úr iránt, ki a te lelkednek
csorbítatlan öröksége... Amen.

„Egy az Isten.“

*„Nekünk egy Istenünk van,
amaz Atya, akitől mindenek,
mi is abban vagyunk.“*

Kor. VIII. 6.

Istennek hívei, kedves Hallgatóim! Az Apostoli Hitvallás első tételét az unitárius egyház minden fenntartás nélkül elfogadja s többi keresztény testvéreivel és az egész Világ hívő lelkeivel együtt boldog hittel vallja az egyetemes, nagy igazságot: *„Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében.“*

Ebben a hitemben megerősít engem mindaz, amit magam körül látok a természet világában, ahol rend és törvényszerűség uralkodik, s ahol a tavaszi virulásnak és az őszi hervadásnak megvan a maga egységes előfeltétele és megvan a maga kiegyenlítő fenséges harmóniája. Nem tudok elképzelni olyan embert, aki a csillagos égbolt alatt megállva, ne csodálattal és az örök Alkotó iránt érzett hódolattal tekintene föl a fejünk fölött mértani pontossággal keringő világokra. Amit a képzelet csak kigondolhat, amit a tudás csak kimeríthet, amit a művészet létrehozhat, az mind kevés a hitnek ahhoz a bizonyosságához képest, ami engemet lekötve tart és mégis fölszabadít, mikor a Teremtőt az ő műveiben szemlélem... Szemlélem és elgondolom, hogy én is, én is részese vagyok a nagy egésznek.

Ami törékeny testemet illeti, lehet, hogy én is csak annyira tarthatom magamat, mint a zsenge fűszál, vagy a fűszálon csüngő bogárka, mint az erdő dalos madara, vagy a bérci sas, amely fészket a szellős magasban, szédítő szirtek szomszédságában rakja. Meghajlok én is, mint a fűszál; sejtések után indulok, mint a bogárka; örömemnek dalban adok kifejezést s a bérci sással együtt áldom és élvezem a szabadság üde levegőjét. De amikor ezt teszem, tudom, hogy ki előtt hajlok meg; tudom, hogy ki vezérli soromat; tudom, hogy kit kell dicsőítenem; és tudom, hogy a szabadság az én számomra a földön életet, lelkemnek a mennyben üdvösséget jelent.

Ez a tudásom és ez a büszke öntudatom, az Istennel való személyes kapcsolatom alapján azt jelenti, hogy jó magam is ugyancsak teremtmény vagyok a Teremtő műhelyében — sár a Fazekas kezében —, de felruházva mindazokkal a lelki tulajdonságokkal és szellemi képességekkel, amelyek bepillantást nyújtanak nekem az égi Atya világkormányzó bölcseségének titkaiba.

Kedves Atyámfiak! Itt már egy ébredő lélek áll szemben az örök Igazság fényforrásával. Készen minden percben arra, hogy újabb és újabb kijelentést és magyarázatot fogadjon el, de mindig csak a maga mértéke szerint. Ez is éppen olyan törvényszerű, mint a haladásnak, a lelki fejlődésnek, a tökéletességre való törekvésnek nemes ösztöne... És oh mily boldog közöttünk az, aki napról-napra — gyermek-, ifjú-, férfikorban — alapvető, ősi tanulságok mellett erősítheti meg a maga benső vallásos meggyőződését s amikor ajkára veszi a szózatot szent ígét: „Nekünk egy Istenünk van!“ — érzi,

tudja jól, hogy ebben a fölemelő hitben találkozik letűnt idők hitvallóival és eljövendő korok ígéretes nemzedékével.

Még a *kétkedés* is mellette bizonyít, mert a századok folyamán nem egyszer előfordult, hogy egyesek, a saját külön útjaikon járva, csak nagykesőre jutottak jobb meggyőződésre; de amikor önmagukat legyőzték, a lelki harcból az Isten nagy neve került ki diadalmasan s mint emésztő tűz, megtisztította a megalázkodott lelket mindennemű tévelygéseitől.

A sivár *tagadással* se sokra mennek azok, akik csak parancsolni tudnak, de engedelmessékedni nem. Végére is, a nép lelkében szunynyadó áhitat meg fogja találni a maga „eikon”-ját, amelyet őseitől örökölt; s a benne rejlő szuggesztív erőnél fogva meg fogja vívni a maga forradalmát, hogy visszahelyezze Istent, az égi Atyát, e földön is a maga jogaiba. Ezért a győzelemért máris imádkozik a jobb lelkek alázatos serege: gyermekek a gyermekekért, akiknek lelke szárnyairól levette az ártatlanság hímportát a Sátán filozófiája; serdülő lányok a leányokért, akiknek a becsületén átgázolt a durva önzés; templomok népe a templomokért, amelyeknek falai között egy idő óta nem csendülhet föl a zsoltárok és kantikumok megnyugtató dallama.

Hitem — tudásom — kételyem — tagadásom, örök vergődés kínjai között is, csak Hozzá vezérel. Hozzá, aki az emberiség sokezeréves történetében a Törvény uralmával, az Evangélium békességével és a Szolgálat szentségével megmutatta, hogy ezek mind az Ő nevelő eszközei, és hogy Neki éppen úgy szüksége van mireánk, mint ahogy nekünk szükségünk van Őreá. Kölcsönhatásban állunk egyik a mással; s bár mi

magunk kötve vagyunk a napok és órák kimért rendjéhez, vannak olyan perceink is, amelyek az örökkévalóság jegyében folynak le s lelki rokonságunknak feltétlen bizonyosságai...

Amikor jót teszek, amikor szépet álmodom, amikor megbocsátok, amikor fölülemelkedem önmagamon, amikor a saját életem árán megmentem a másét, amikor az igazság győzelméért meghalni is kész vagyok: akkor nem a magamé vagyok. Akkor az Istené vagyok. Azé az égi Atyaé, aki énbennem megtalálta az Ő gyógyító irgalmasságának eszközét, megtalálta az istenfiúság fénykörével ékesített szolgát, akit magához emel, hogy én is Őbenne, az Ő szeretetének melegében éljek s érezzem azoknak áldottságát és boldogságát, akik az Ő lelke által vezéreltetnek.

„*Nekünk egy Istenünk van!*” — Mindenható, mindentudó és mindenütt jelenvaló, legfőbb és legszentebb Valóság. Tanuságot tesznek mellette a Biblia könyvei is, amelyek mintegy 3000 év vallásos irodalmát őrizték meg a mi számunkra az isteni kijelentés bizonyosságával. Mózes törvényt ad a népnek: Isten nevében adja... Józsué elfoglalja az Igéret földjét: Isten nevében és segítségével végzi be az új honfoglalást. A bírák — Isten nevében ítélnék. A királyok Isten kegyelméből uralkodnak. A próféták Isten ügyének szóvivői, feddőzve és dorgálva nemes haraggal a bálványozókat, de vigasztalva és lelkesítve azokat, akiknél az Urnak félelme minden bölcseségnek kezdete... A nagy Keresztelő az Isten országába hívja-hívogatja a megtérni vágyó lelkeket. Jézus Krisztus pedig már egyenesen rájuk mutat s azt mondja: „*az Istennek országa tibennetek vagyon*”... A tanítványok — küldetésükhöz híven — apostoli buzgósággal hirdetik

tovább a magasztos ígét és maguk is egyre mélyebben elmerülnek az Írásokba, mert nekik úgy tetszik, hogy azokban „örökélet“ van az ő számukra.

Nemzeti és egyetemes emberi vonatkozásban tehát nyilvánvaló, hogy a történelem folyamán lépten-nyomon találkozunk az Isten nevével. A történelem — akár csak napjainkban — az isteni igazságszolgáltatás színtere, ahol nekünk is, egyeseknek, akárhányszor rettentő képek és próbák között lehet és kell föltalálnunk az erkölcsi tanulságot, amit egy küzdelmes, munkás élet során a magunk és szereteteink javára fordíthatunk.

Tegyük ezt most is. És ismerjük meg, hogy a mi gondviselő jó Istenünk még a csapásban is jót tehet velünk... Amikor ugyanis — mint az én esetemben — elveszi tőlünk az édesapát egy égzengés vakító és fülsiketítő dördületében s attól a perctől kezdve, már az anyaméhbeni pártunkat fogja, kedveskedik nekünk, szolgálataiba hívogat, elindít az élet útján, fegyelmez, véd és oktat, biztat és lelkesít s a titkon ejtett árva könnyekben örök ifjúság harmatát gyűjtögeti a mi számunkra, hogy a lélek ki ne szikkadjon, a hit meg ne rendüljön, a reménység csalódásba ne ejtsen és a szeretet soha, de soha meg ne fogyatkozzék...

Ez az égi Atya az én igaz Istenem. Az Ő gondjaira óhajtanám bízni ebben a mulandó földi létben a saját gyermekeimet, szereteteimet és az összes testvérlelkeket, akik most idefigyelnek a két magyar Hazában s hallották az én szívbéli szent vallomásomat azzal az Istennel szemben, aki lesújthat, de egyúttal föl is emel; aki megsebez, de viszont meg is gyógyít; aki a

szolgaság bilincseiből királyi koronát kovácsol azok számára, akik hívek maradnak Hozzá mindhalálig.

Szívvel-lélekkel ragaszkodik hát ilyen értelemben minden jó, hithű unitárius, ehhez az egy igaz Istenhez, aki mindnyájunknak szerető és megbocsájtó mennyei édes Atyánk. Mint ahogy Jézus maga, a mi példaadó tanítómesterünk is, Őbenne, az égi Atyában, találta fel a legfőbb Jót, amiért és akiért élni érdemes. Ezért dolgozott a becsületes munkás szorgalmatosságával, örökkévaló hajlékot építve követői számára a mennyben. Ezért imádkozott a hívő lélek buzgó áhívatával, közelebb hozva a fényes mennyországot — a földi vágyak és remények csalóka illúziói helyett — az imádságban elmerült Hívek meghitt csoportjához.

Kedves Atyámfiak! — Amíg úgy tudunk imádkozni, mint ahogy Jézus imádkozott az ő mennyei Atyjához, addig igaz lelki békeesség lesz mindig a mi osztályrészünk, amit az apostol tanítása szerint ez a világ meg nem adhat, de el sem vehet. Ő engedelmes volt az ő Istene iránt. És ha mi is szintoly alázatos lélekkel követjük az isteni parancsot, bizonyára meglesz a mi óhajtott jutalmunk is: a saját lelkiismeretünk megnyugtató szózata mellett — a mindenható Istennek szent tetszése. Ezért pedig érdemes meghozni minden áldozatot: hogy t. i. munkánk és igyekeztünk, hódolatunk és szolgálattételünk, bűnbánatunk és engedelmisségünk révén mi is Istenben maradassunk s ne legyünk kiközösítve a Szentek egyességéből.

Igazolja ez a vallástétel, emberbaráti magatartásunk és erkölcsi codexünk a századok folyamán — a mi keresztény mivoltunkat is, amit

egyebek obscurus vidéki Káték — lelkük rajta — kétségbe vonnak.

Nekem az ilyen bántalmakkal szemben elegendő vigasztalás a tordai Országgyűlés (1568.) határozata, amely János Zsigmond fejedelem-sége és Dávid Ferenc püspöksége idején törvénybe iktatta Erdélyben a vallásszabadságot, mint szintén az 1848. évi XX. tc. (Pozsony) 1. §-a az unitárius vallást — a protestáns testvéri közösségben — Magyarországon is törvényesen bevett, tehát keresztény vallásnak nyilvánítja: *Recepta Religio*.

Amíg *Torda* és *Pozsony* érvényben marad (azok pedig örökérvényűek a mi lelkünkben), addig nem szükség nekem és nekünk, unitáriusoknak szégyenkezni... Az *Isten* elfogad gyermekei gyanánt, mert Őelőtte nincsen személyválogatás; csak tetteinket nézi és aszerint bírál bennünket... *Jézus* megbocsát, ha minden tiszteletünk és szeretetünk mellett is — egyedül az *Atyát* illető istentisztelettel őt magát nem imádhathatjuk; hiszen ő maga mondja: „Miért mondasz engem jónak? Nincsen más jó, csak az egy *Isten!*“... a *Szentlélek* pedig (jövő vasárnap) mihozzánk is eljő, hogy megalapítsa közöttünk, itt a magyar Globuson, az egyetemes keresztény Anyaszentegyházat, *Isten* országát itt e földön, ahol lakozik Béke — Igazság és Szeretet — ha *Isten* is úgy akarja, mondván: „Ahol az Úrnak lelke van, ott van a szabadság.“ Amen.

A Gyermekek.*

„A kis gyermek pedig növekedik és erősödik vala lélekben és teljesedik vala bölcseséggel, és az *Istennek* kegyelme vala ő rajta.“

Lukács ev. II. 40.

Kedves Atyámfiai! Szülői szívünknek nincs és nem lehet nagyobb és szentebb öröme, mint amikor az örök Teremtő jóvoltából egy testben — lélekben ép, egészséges gyermek látja meg a mi egyszerű, hékés otthonunkban a napvilágot. Ilyenkor úgy tetszik nekünk, hogy az *Isten* maga is szállást vett minálunk. Innen van, hogy a kevés megsokasodik, az új világ ígérete hívó keblekre talál s az élet mindeneket felörlő forgatagában a kétség és bizonytalanság helyét öröm és remény váltja fel. Úgy illik ez azokhoz a jámbor keresztényekhez, akik egymagukban is bíznak az áldott atyai Gondviselésben, de a család kötelékei között annak szükségességét és boldogító voltát még fokozottabb mértékben érzik; mert — van már kire támaszkodjanak, van akiért dolgozzanak, van célja az életünknek, hogy maguk helyébe egy megbízható munkást,

* Erdélyi testvéreink ősi szokás szerint 3 egymásután következő napon ünneplik a Karácsonyt, mint sátoros ünnepet. Ünnepejünk hát mi is, mint erdélyiek, velük együtt. Hiszen úgymint mai beszédünkben a Gyermekekről lesz szó. És ez a téma mikor volna inkább időszerű, mint Karácsony tőzsomszédságában, a szeretet ünnepén.